

# KATOLICKÉ POLITIČKY V ZÁPASE O ÚLOZE KATOLICKÉ ŽENY V MODERNÍ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI (90. LÉTA 19. STOLETÍ – 1. SVĚTOVÁ VÁLKA)<sup>†</sup>

## CATHOLIC WOMEN POLITICIANS IN STRUGGLE FOR NEW ROLE OF CATHOLIC WOMAN IN MODERN CIVIL SOCIETY (90S OF THE 19<sup>TH</sup> CENTURY – WORLD WAR 1)

*Jiří Havelka\**

**Abstrakt:** *Stať s názvem „Katolické političky v zápase o úloze katolické ženy v moderní občanské společnosti (90. léta 19. století – 1. světová válka)“ se věnuje tomu, jak společenské a modernizační změny ovlivnily myšlení dvou významných katolických žen – Augusty Rozsypalové a Františky Jakubcové. Zároveň se též zabývá strategiemi vyjednávání (nového místa pro ženu) těchto žen s katolickými muži.*

**Klíčová slova:** *dějiny obou pohlaví, koncept oddělených sfér, katolické aktivistky.*

**Abstract:** *The article “Catholic women politicians in struggle for new role of Catholic woman in modern civil society (90s of the 19<sup>th</sup> century – World War 1)” focuses on how social and modernization changes have affected the thinking of two major Catholic women – Augusta Rozsypalová and Františka Jakubcová. The article is about negotiation strategies (for the new place for woman) these women with Catholic men.*

**Keywords:** *the history of both sexes, the concept of separate spheres, a Catholic activist.*

---

\*Mgr. Jiří Havelka, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, U Kříže 8, 158 00 Praha 5 – Jinonice; e-mail: Jirka-Havelka@seznam.cz.

<sup>†</sup>Výzkum byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 1070314). Projekt byl vytvořen na FHS UK.

## 1 METODOLOGIE

Jak poznamenává řada badatelů, metodologická nejasnost a roztržitost platí v českém prostředí pro historiografická studia zabývajícími se genderem, popř. dějinami žen. Situaci v české historiografické produkci analyzuje například Jana Ratajová, která tvrdí, že pojem *gender history* je spojován s dějinami žen. Podle tohoto zjednodušení, *gender history* v českém prostoru obsahuje veškerou produkci, která se nějakým způsobem vztahuje k psaní o ženách v minulosti.<sup>1</sup> Absolutně vylučuji možnost, že bych chtěl českou historiografickou produkci kritizovat (nejsem v takové pozici). Vystupuji pouze proti nechuti přiznání metodologického konceptu např. z důvodu možné ideologické deformace „objektivní historické skutečnosti“. Pokud historik není ochoten nahlédnout, popřípadě vyjádřit vlastní pozici, mohl by (dle mého názoru) jeho výklad být nečitelný, nebo skrytě politický. A tak je důležité seznámit potenciální čtenáře s metodologií, se kterou pracují. Povaha konceptů, teorií a metodologie dává totiž vyrůst různým otázkám, a tudíž i různým odpovědím historického materiálu.

V tomto článku se hlásím ke konceptu *women's history*. Začátky *women's history* jsou nedílně spojeny s feministickým aktivismem 60. let v Severní Americe a Británii. Byla to právě druhá vlna feminismu, která byla pro badatele inspirací, především šlo o poznání, rozhořčení a následnou kritiku dosavadní historiografie – „v historii je vždy subjektem a záležitostí studia muž, který se nachází mezi jinými muži – v kolektivech a skupinách“.<sup>2</sup> Pod palbou této kritiky se od konce 60. let měla historie zbavit androcentrismu – tedy tendence upřednostňovat muže jako historiky i muže jako historické aktéry. Do středu zájmu se dostaly ženy, které do této doby plnily pouze okrajovou oblast zájmu. Historické práce o ženách pak zpětně ovlivnily i feminismus v anglosaských zemích, který z nich čerpal poznatky a důvody pro své požadavky. Stojí též za zmínku, že vznik nové historické disciplíny (*women's history*) souvisel i se vznikem nových institucí – „specializovaných pracovišť a publikačních platforem. (...) Postupně se bádání muselo vymanit z pojetí ženy jako oběti patriarchálního útlaku. Z hlediska témat se v první fázi jednalo především o významné ženské osobnosti (biografie prvních lékařek, vědkyň, cestovatelek apod.), nebo obecněji o dějiny pronásledování (např. čarodějnických procesů), boje o volební právo, emancipace či ženské profesionalizace v 19. a na počátku 20. století“.<sup>3</sup>

V rámci dějin žen se později vyprofiloval názor, že ženské dějiny mají jiný čas, který není závislý na velkých událostních dějinách.<sup>4</sup> Nezkoumaly se tak „velké“ ženy, ale spíše „typické“ ženské zkušenosti a prožívání – manželství, mateřství,

---

<sup>1</sup>Ratajová 2005, s. 162.

<sup>2</sup>Zinsser 2013, s. 239. Na tomto místě cituje z Fischer 1970, s. 217.

<sup>3</sup>Storchová 2014, s. 194–195.

<sup>4</sup>Najmanová 2014, s. 15. Autorka dále tvrdí, že se tak událo díky vlivu francouzské Nové historie, která se namísto zdůrazňování hospodářských a politických dějin zaměřila na každodennost.

vdovství.<sup>5</sup> Celý proces v historiografii *women's history* dal vzniknout specifickým ženským dějinám, které se oddělily od mužských.

Prvotní motivací psaní o ženách, jak bylo zmíněno, byla snaha vyrovnat se s androcentricností historie. Jak je však dále zřetelné, nemohly obě tendence (tedy dosazování velkých žen i hledání specifických „ženských témat“ či „ženských prvků“) vést k opuštění okrajového historiografického zájmu i okrajového postavení dějinných akterek. První tendence totiž nemohla konkurovat mužským dějinám a druhá uvěznila ženy v privátní sféře, ze které vlastně vyrostla kritika první fáze feminizmu.

V polovině 70. let se badatelé snažili dát ženským dějinám propracovanější podobu. V roce 1977 vyšel článek od Natalie Zemon Davisové „Women's history in Transition: The European Case“.<sup>6</sup> Na rozdíl od dvou předcházejících tendencí se distancovala od pouhého hledání žen či ženských prvků. „Místo toho navrhovala se dále soustředit na vzájemnou interakci mužů a žen, na dopady příslušnosti pohlaví na každodenní život historických akterů a na změny v představách o mužských a ženských rolích, pravidlech chování a významech, které se pohlavním rolím připisovaly.“<sup>7</sup>

Stejně jako (ve svých knihách) Davisová bych se rád soustředil na životní zkušenosti religiózních žen, které byly i součástí „světa“ mužů. Pozornost bude upřena především na jejich aktérství – podmínky, možnosti a realizace různých strategií religiózních žen.

## 2 KONCEPT ODDĚLENÝCH SFÉR

Jednou z kulturních praktik je genderové rozdělení univerza prostřednictvím konceptu (ideologie) separátních sfér. Historici a historičky si všimli kontrastních rolí muže a ženy, které se začaly od sebe značně vzdalovat od 18. a především v dlouhém 19. století.

Zatímco veřejná sféra – určená pro muže –, byla oblastí placené práce a politické činnosti, tak sféra privátní se vztahovala k neplacené činnosti – péči o děti, manžela a domácnost. V této souvislosti je třeba zmínit historičku Barbaru Welterovou, která popsala ženské ctnosti, které společnost devatenáctého století po ženách požadovala. Welterová svou stať nazvala „Cult of True Womanhood“,<sup>8</sup> což byl titul, který měl označovat mystiku vyšší a střední třídy v devatenáctém století. Tato „mystika“ byla vlastně ideologií, která oceňovala a ukládala ženám kvality

---

<sup>5</sup>Tamtéž.

<sup>6</sup>Davis 1975, s. 83–103.

<sup>7</sup>Storchová 2014, s. 196. Storchová dále uvádí, že tento koncept byl ve střední Evropě znám díky Gisele Bockové. Tamtéž, s. 197.

<sup>8</sup>Welter 1966, s. 151–174.

jako je zbožnost, čistota, podřízenost, rodinný život.<sup>9</sup> Barbara Welterová si samozřejmě uvědomovala důsledky tohoto „kultu pravého ženství“. Separátní sféra pro ni znamenala především podřízenost žen potřebám mužů.

Welterová nebyla jediná, která si ideologie separátních sfér v historii všimla. Od raných 70. let se tato ideologie ocitla pod palbou kritiky feministických historiček, které v ní spatřovaly kořen podřízenosti, odkud vyrůstala i oběť žen mužům. Opozice mezi domácím a veřejným se stala strukturou pro nalezení a výklad místa muže a ženy. Kulturní rozdělení univerza mezi sféry bylo vnímáno jako zastírací manévr pro sociální a ekonomickou dominanci mužů nad ženami.<sup>10</sup>

Od poloviny 70. let však dochází ke kritice předcházejícího psaní o separátních sférách. Jako příkladnou studii lze uvést „The Female World of Love and Ritual“<sup>11</sup> od Carroll Smith-Rosenbergové, která naopak na oddělení oceňovala možnost posílení vztahů mezi ženami. Díky oddělení od sféry mužů, tak Carroll Smith-Rosenbergová objevila rozdílnou ženskou kulturu, která na rozdíl od té mužské, často spočívala na erotických a silnějších poutech.<sup>12</sup> Další autorky pokračovaly v jejím úsilí a rozdílnou ženskou kulturu dále detailněji a obsáhleji popisovaly.

Celý koncept oddělených sfér byl znovu kritizován, od 80. let sílila proti odhalování specifické ženské kultury z důvodu možného zastírání dominance mužů a útlaku žen. Poté Gisela Bocková hovořila o tom, že v devatenáctém století se jednalo spíše o diskuze nad touto ideologií a ne o jediný možný model žití.<sup>13</sup> Existují ale i daleko závažnější námitky. Jednou z nich je i třídní hledisko. Model žití se mohl uplatnit ve středních společenských vrstvách, které žily především ve městech, ale je těžko myslitelný v prostředí dělnických žen, které byly naopak společenskými podmínkami nuceny do práce chodit.<sup>14</sup> Dalším a neméně závažným otazníkem je i rozdílný společensko-modernizační pokrok v různých oblastech – například české země byly v tomto ohledu „pozadu“, protože např. „moderní buržoazie se zformovala v průběhu třetí čtvrtiny století“.<sup>15</sup> Přesto – zejména na sklonku 19. století – počet rodin žijících dle modelu separátních sfér vzrůstal.<sup>16</sup>

Myslím si, že i přes všechny uvedené kritiky je koncept oddělených sfér stále užitečným nástrojem pro rekonstrukci vztahů mezi ženami a muži v minulosti i současnosti. Je však potřeba se vyhnout zjednodušujícímu pohledu a podívat se na ideologii separátních sfér více komplexně a zároveň nuancovaně. Linda Kerberová popisuje separátní kulturu jako na interaktivní sociální proces, kde je nutné po-

<sup>9</sup>Tamtéž.

<sup>10</sup>Kerber 1988, s. 14.

<sup>11</sup>Rosenberg 1975, s. 1–30.

<sup>12</sup>Tamtéž.

<sup>13</sup>Bocková 2007, s. 115.

<sup>14</sup>Najmanová 2014, s. 30.

<sup>15</sup>Lenderová – Kopiczková – Burešová – Maur (eds.) 2009, s. 311. Více bude o této problematice pojednávat další kapitola studie.

<sup>16</sup>Tamtéž.

zorovat, jak byla ženská separátní sféra ovlivňována a konstruována od mužů a zároveň i od žen samotných.<sup>17</sup> Od osmdesátých let se rozmohl pohled na ideologii separátních sfér jako na „rétorickou konstrukci, která odpovídala na měnící se sociální a ekonomickou realitu“.<sup>18</sup> Ideologie separátních sfér je tak pružná a dochází k jejímu neustálému upřesňování. Kerberová rozumí jazyku separátních sfér jako užitečnému nástroji, který „umožnil současníkům vyložit sebe sama v sociální situaci“.<sup>19</sup> Nová konceptualizace místa byla nutná právě pro industriální společnost, kdy dochází k značným společenským změnám, tím tedy i k diskuzím nad povahou politiky, hospodářství a společenské dimenze žití.<sup>20</sup> Jinými slovy, společensko-modernizační proměny měly jednoznačně dopad na proměny genderových vztahů.<sup>21</sup>

Na tomto místě znovu připomínám, že je mým cílem soustředit se na životní zkušenosti religiózních žen, u kterých mě zajímá jejich aktérství – podmínky, možnosti a realizace různých strategií. I religiózní ženy se musely vyrovnat s modernizačními změnami v české společnosti. Pozornost je tedy upřena na konec devatenáctého století, kdy se v českém prostředí začínají zvyšovat možnosti uplatnění žen ve veřejné sféře. V konkrétní rovině mi jde o to sledovat, jakým způsobem katolické ženy užívaly dyádu oddělených sfér (jaké pro ni pokládaly argumenty), aby vyložily své místo v nové sociální situaci a jak svou tematizaci vyjednaly v katolickém milieu.

### 3 SPOLEČENSKÉ ZMĚNY V 19. STOLETÍ A POČÁTKU 20. STOLETÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH, PROMĚNA GENDEROVÝCH VZTAHŮ

V této kapitole se pokusím v obecné rovině nastínit a uvést kontext ženských emancipačních aktivit v českých zemích.

V publikaci *Žena v českých zemích od středověku do 20. století* se lze dozvědět o rozdílném vývoji genderových vztahů (vztahů mezi pohlavími) v našem geografickém prostoru. Z hlediska statí je nejdůležitější (a již zmíněná) informace o tom, že koncept oddělených sfér se v genderových vztazích v devatenáctém století projevil se značným opožděním. K nárůstu počtu rodin, které byly charakteristické rozdělením rolí – muž ve výdělečné práci a žena doma s dětmi – došlo až v poslední čtvrtině 19. století. Oddělení je spjaté s modernizačními procesy, které formují moderní buržoazii, způsobují i navýšení počtu úředníků a lidí, kteří se živili ve službách.<sup>22</sup>

<sup>17</sup>Kerber 1988, s. 18.

<sup>18</sup>Tamtéž, s. 21. „Patriarchální varianta separátních sfér není shodná s kapitalistickým uspořádáním společnosti; kapitalismus způsobil, že se ekonomické vztahy mezi muži a ženami znovu vyjednaly.“

<sup>19</sup>Tamtéž, s. 30.

<sup>20</sup>Tinková 2008, s. 459.

<sup>21</sup>Znovu je na tomto místě dle mého soudu zopakovat, že se hlásím k staršímu významu genderu. Půjde mi tedy o zkoumání změny vztahů mezi ženami a muži.

<sup>22</sup>Lenderová – Kopičková – Burešová – Maur (eds.) 2009, s. 311.

Další důležitou informací je i skutečnost, že opožděnost emancipačních tendencí žen je kladena do souvislosti s propojením ženského hnutí s národním obrozením. Na ženu bylo nahlíženo jako na důležitou součást národně-emancipačních snah.<sup>23</sup> Žena však neměla v tomto procesu fungovat jako nezávislá intelektuálka, zdůrazňována byla její role v rodině – měla vychovávat uvědomělé vlastence.<sup>24</sup> Specifičností českých emancipačních snah byla i spolupráce s muži – ženy se tak nevymezovaly vůči mužům (jak tomu bylo v západní Evropě), ale spolupracovaly s nimi kvůli tomu, aby společnými silami obrodili národ.<sup>25</sup>

Změny vztahů mezi pohlavími jsou spojeny v českém prostředí s dobročinnými aktivitami, které vedly k zakládání spolků - tedy slučování žen a formulaci jejich stanovisek. Další změny přišly ve formě připuštění žen ke studiu a následně (se získáním odbornosti) i kvalifikované práci.

Politická práva byla ošetřena ústavou z roku 1867, která sice obsahovala volební právo do říšské rady, ale ženy volit nemohly (kromě velkostatkářské kurie, ženy z ní však volily prostřednictvím plnomocníka). Volební právo do zastupitelstev se řídilo buď odváděnými přímými daněmi, nebo tzv. právem honoračním. Pokud tedy měla žena velký majetek, pak dosáhla daňového censu a mohla prostřednictvím plnomocníka do zastupitelstva volit. Honorační volební právo se týkalo učitelek (všech typů veřejných škol), které volily bez plnomocníka.<sup>26</sup>

Ženám bylo volební právo přiznáno až ústavou nového státu – Československa. Pro upřesnění je však třeba poznamenat, že ženy mohly volit již do obecních zastupitelstev v roce 1919, ale zakotveno do právního řádu bylo až v roce 1920. Na tomto místě je potřeba odmítnout i naivní představu (která je i dnes u mnohých politiků přítomná), že přiznání rovného volebního práva pro ženy představovalo jakýsi vrchol ženských dějin a bez problematiky bod. Naopak je třeba sledovat přiznání volebního práva jako prostředek, který závisí na způsobu užívání.<sup>27</sup>

<sup>23</sup>Tamtéž, s. 450.

<sup>24</sup>Lenderová 1999, s. 236–237.

<sup>25</sup>Tamtéž, s. 236.

<sup>26</sup>Lenderová – Kopiczková – Burešová – Maur (eds.) 2009, s. 458.

<sup>27</sup>O různých způsobech užití částečně pojednával i autorův článek ve *Východočeských listech historických*. Na základě studia svazových tisků bylo ukázáno, že katolické ženské hnutí si sice uvědomovalo nevyhnutelnost řešit politické otázky, ale tematizace ženiny úlohy byla stále poznamenána tradičním rozdělením rolí. Obraz femininity byl spojen s citovostí, jemností, mravností, manželstvím a mateřstvím. Katolická ženská politika se podle tohoto pohlavního řádu měla zabývat otázkami souvisejícími s rodinou, výchovou a školou. Havelka 2015, s. 21–33. Daleko obsáhleji se aktivitami katolických žen zabývala profesorka Jana Burešová. Níže uvedená monografie, která je vyvrcholením velkého počtu vydaných vědeckých studií. Burešová 2001, s. 212–296.

#### 4 ČESKÝ POLITICKÝ KATOLICISMUS NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Na tomto místě není možné rekapitulovat všechny příčiny, zvraty v roztržce uvnitř katolického politického tábora. Připomeňme si, že v rámci politického katolicismu působily v devadesátých letech 19. století tři katolické strany. Aktivnější byli hned z kraje 90. let křesťanští sociálové, kteří založili vlastní politickou stranu, která se v ideové rovině opírala o papežskou encykliku *Rerum novarum*. O založení *Křesťansko-sociální strany v Čechách* (1894) se zasloužil především Tomáš Škrdle, Rudolf Horský a Tomáš Josef Jiroušek. Nicméně se v rámci tohoto křesťansko-sociálního hnutí vyprofilovala skupina členů, která usilovala o hlubší sociální reformy a křesťanskou demokracii. Mezi tyto členy se řadí Vilém Koleč, Josef Hovádek, ke kterým se později přidali Emil Dlouhý-Pokorný<sup>28</sup> a Václav Myslivec.<sup>29</sup> Hlavním programovým bodem křesťanských demokratů bylo zavedení všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva. Dále se snažili zapojit katolické ženy do křesťansko-sociálních aktivit s tím, že rozšiřovali jejich působnost i mimo okruh rodiny a charitativní činnosti. Žena měla být, podle jejich programu, vzdělaná a politicky uvědomělá. Třetí požadavek se týkal „samostatného a na církevní hierarchii nezávislého vystupování křesťanských demokratů na veřejné a politické scéně, který měl i dimenzi zohledňující postavení a roli nižšího kléru. Ten chtěl potvrdit právo na svobodu názoru v těch záležitostech, kdy kněz vstupoval do občanského života; jeho biskup po něm neměl vyžadovat poslušnost, a naopak mu měl umožnit vstupovat např. i do politiky, do politické strany podle vlastního výběru, nezávisle na názoru římskokatolické církve“.<sup>30</sup> Posledním specifickým bodem, které bych chtěl na tomto místě zmínit, bylo zajištění většího působení laiků. Podle jejich názoru měl totiž tento bod zajistit, aby strana lépe rozuměla situaci dělníků, kněží toho totiž nebyli schopni díky své izolovanosti od dělnického prostředí. Podle křesťanských demokratů byla církevní hierarchie k požadavkům dělníků vzdálená. Porození situaci dělníkům jí měli zajistit právě ti, kteří s nimi byli v nejužším kontaktu. Oslabení vlivu církevní hierarchie na chod strany a laicizace neměla za cíl jít proti církevnímu učení, ale vymanění se z vlivu družstva *Vlast* (hlavní organizátor práce sociál-

<sup>28</sup>Emil Dlouhý-Pokorný (1867–1936) – katolický kněz, od poloviny 90. let 19. století patřil k zakladatelům českého křesťansko-sociálního hnutí, kde náležel k radikálnímu levému křídlu. Snažil se do programu strany dát zavedení všeobecného hlasovacího práva a vystoupil proti kruhům v *Národní straně katolíků*, která chtěla pohltit křesťanské sociály. V roce 1899 tak zakládá a je lídrem nové strany *Křesťansko-sociální strany lidové*, která byla postavena na křesťanskodemokratickém programu. Podporoval Katolickou modernu, vydával modernistické časopisy: *Rozvoj*, *Mane*, *Křesťanská myšlenka* a *Nezmar*. Od roku 1903 se od politiky vzdálil, 1906 již nebyl duchovním, požádal papeže o dispens, chtěl se totiž oženit a legitimizovat své děti, jeho žádost byla odmítnuta a byl vyloučen z katolické církve.

<sup>29</sup>Fiala – Foral – Konečný – Marek – Pehr – Trapl 2008, s. 25–26.

<sup>30</sup>Tamtéž, s. 37.

ních, kulturních a vzdělávacích činností a také frakce uvnitř křesťansko-sociálního hnutí), která si ve vedení počínala velmi autoritativně.<sup>31</sup> Družstvo *Vlast* byl spolek, který vznikl v roce 1884. Tomáš Škrdle založil *Vlast* nejprve jako časopis, který měl hájit katolickou církev proti útokům z jiných ideových proudů. Později se Škrdlemu podařilo okolo časopisu soustředit množství spolupracovníků a ti utvořili centrum, které ovlivňovalo katolickou činnost ve spolcích (kulturních, sociálních, literárních apod.) i politice.<sup>32</sup> Díky jeho činnosti vznikla křesťansko-sociální strana. Je také nutné připomenout, že během svého působení byl spolek spojen vždy s pravicí v křesťansko-sociálním hnutí, podléhal totiž vlivu Tomáše Škrdleho, což byl velmi konzervativní kněz s „problematickými povahovými rysy (neústupnost, netolerance, fundamentalismus)“.<sup>33</sup> Díky nespokojenosti mladých literátů s vedením *Vlasti* vzniklo literární hnutí – *Katolická moderna*.

Mezi křesťanskými demokraty a křesťanskými socialisty byl neustálý tlak. Emil Dlouhý-Pokorný byl velmi pracovitý, vzdělaný, výborný řečník a organizátor. „Velmi rychle se stal duší skupiny křesťanských demokratů, jejich ideologem, rádcem a mluvčím. Tato pozitiva byla oslabena přímočarostí, otevřeností a neústupností, s jakou své myšlenky prosazoval (...).“ Pravicové kruhy v *Křesťansko-sociální straně v Čechách* se ho snažily z vedení strany odstranit, což se jim nakonec v roce 1899 podařilo.<sup>34</sup> Spor skončil odtržením křesťanských demokratů od *Křesťansko-sociální strany v Čechách* a konstituováním *Křesťansko-sociální strany lidové* (1899). Třetí názorový proud představovala *Národní strana katolická* (1897), která byla spojena s konzervativní aristokracií. Velkou úlohu v ní sehrávala hrabata Schönbornů.<sup>35</sup> Tato strana byla dle Pavla Marka „seskupením elit bez širší členské základny, zpočátku bez oficiálního programu“. V ideové rovině zřejmě měla zastávat stavovské pozice šlechty a velkostatku.<sup>36</sup>

„V první časové fázi, v období let zhruba 1898–1902, můžeme různice označit za důsledek boje *Národní strany katolické* s *Křesťansko-sociální stranou* o ovládnutí spolkové sféry a za projev střetu pravicového vedení křesťansko-sociální strany se skupinou křesťanských demokratů.“<sup>37</sup> Druhá časová fáze, která zahrnuje léta 1902–1906 je charakteristická hledáním kompromisů mezi všemi třemi katolickými politickými subjekty.<sup>38</sup> Tyto snahy byly úspěšné, vznikla jednotná strana – *Strana katolického lidu* (1906). Tato nová strana se „vědomě podle vzoru německého Zentra hlásila k myšlence tolerance, vnitřní plurality předpokládající soužití ná-

<sup>31</sup>Marek 2007, s. 97.

<sup>32</sup>Marek 2003, s. 229.

<sup>33</sup>Tamtéž, s. 230.

<sup>34</sup>Fiala – Foral – Konečný – Marek – Pehr – Trapl 2008, s. 31–33.

<sup>35</sup>Údajní zakladatelé této strany: V. hr. Schönborn, K. hr. Schönborn, J. Burian, J. Kuchynka, J. Pauly, T. Škrdle, F. Vaněček, J. Šimon, V. Kotrba aj. Tamtéž, s. 29.

<sup>36</sup>Tamtéž.

<sup>37</sup>Tamtéž, s. 29–30.

<sup>38</sup>Tamtéž, s. 30.



zorově odlišných skupin a umožňující realizovat program různými cestami a taktickými nástroji“.<sup>39</sup> Kromě *Národní strany katolické*, *České strany křesťansko-sociální* a *Křesťansko-sociální strany lidové* se do ní integrovalo i *Sdružení katolických zemědělců v Království českém* (které původně usilovalo o založení katolické agrární strany).<sup>40</sup> Rozkladným faktorem *Strany katolického lidu* se stalo vedení, které bylo organizované v družstvu *Vlast* (R. Horský, T. J. Jiroušek, T. Škrdle)<sup>41</sup> a které řídilo stranu autoritativním způsobem. Zmíněné vedení od svých počátků náleželo stále k pravici uvnitř křesťansko-sociálního hnutí. Období v letech 1910–1914 charakterizuje Pavel Marek jako období „hlubokého organizačního úpadku“, nespokojení členové zakládali nové strany. V ideové rovině šlo znovu o zápas nespokojených konzervativců s křesťansko-sociálním, popř. křesťansko-demokratickým programem strany. Konzervativcům se nelíbila laicizace strany a požadovali větší spolupráci s církevní hierarchií. Konzervativcům se dostalo sluchu a pomoci od spolků *Vlast*, *Piova spolku* a *Zemské rady katolíků*.<sup>42</sup> Spolek *Vlasti* byl výše charakterizován. *Zemská rada katolíků* se ustanovila kolem roku 1906 – za jejím vznikem ležela tendence vytvořit jednotné ústředí katolických německých a českých nepolitických spolků. Během let 1910–1914 byla *Zemská rada* tvořena zástupci jednotlivých spolků, vysokého církevního kléru a katolické šlechty.<sup>43</sup> Zabývala se kulturní činností (kurzy, přednášky, tisk, sjezdy). Byla sice koncipována jako nepolitický spolek, ale promlouvala do katolického politického hnutí, ve kterém se stavěla za konzervativní proud.<sup>44</sup> *Piův spolek* (1907) se měl, vzhledem k roztržitosti tisku katolického tábora (svá periodika měli křesťanští socialisté i národní katolíci), stát katolickým tiskovým ústředím. Pavel Marek je toho názoru, že vzhledem k tomu, že souběžně s ním existovala *Tisková liga* se stejným zaměřením, tak lze považovat jeho vznik za „konkurenční podnik konzervativně orientovaných příslušníků církevní hierarchie namířený proti křesťanským sociálům“.<sup>45</sup>

Další období je charakteristické velkou roztržitostí v katolickém politickém spektru – nově působily čtyři katolické strany: *Česká strana křesťansko-sociální v Království českém*, *Křesťansko-sociální strana lidová* (1912–1913), *Katolicko-národní strana konzervativní* (1911–1914) a *Konzervativní strana lidová* (1912–1914).

---

<sup>39</sup>Tamtéž, s. 39.

<sup>40</sup>Tamtéž, s. 40.

<sup>41</sup>Tamtéž, s. 41.

<sup>42</sup>Tamtéž, s. 45–46.

<sup>43</sup>Ve vedení byli např. Zdenko kníže z Lobkovic, V. hrabě Schönborn či Emanuel hrabě Mensdorf. Marek 2003, s. 226.

<sup>44</sup>Tamtéž, s. 225–227.

<sup>45</sup>Tamtéž, s. 242–244.

## 5 AUGUSTA ROZSYPALOVÁ A ŽENSKÁ OTÁZKA

Augusta Rozsypalová byla bezesporu jednou z prvních katolických žen, které si uvědomovaly nutnost křesťanské ženy organizovat. Augusta Rozsypalová<sup>46</sup> se narodila 19. 2. 1857 v Jirkovech u Žatce do rodiny advokáta.<sup>47</sup> Její matka velmi brzy zemřela a otec ji následoval. Augusta se stala spolu s dvěma svými sourozenci (sestrou Marií a bratrem) sirotkem. Všechny tři děti byly poslány na výchovu k příbuzným. Ani zde však Augustě nepřálo štěstí a její strýc též zemřel. Poté pobývala u dalších dvou příbuzných, kteří žili v Praze. Augusta byla vynikající studentkou a díky přímluvě svého zpovědníka se dostává v roce 1875 do kláštera ctihodných sester Voršilek v Kutné Hoře.<sup>48</sup> V kutnohorském voršilském řádu dostala řadové jméno Marie Anna. Řád ji však nemohl poskytnout potřebné vzdělání pro učitelské povolání a navíc členky voršilského řádu byly nuceny absolvovat vzdělání i mimo vlastní řád.<sup>49</sup> V Kutné Hoře se stala studentkou učitelského ústavu a živila se výukou ručních prací na těžké škole. Pozadí jejího rozhodnutí z řádu odejít se zatím nikomu nepodařilo objasnit. Nicméně i po tomto kroku udržovala osobní vztahy například s M. Marií Ludmilou (XII. představenou kutnohorského kláštera). Klášter formoval její vztah jednak k národu (kutnohorský konvent vedl své školy v českém jazyce) i k víře, Augusta byla až do své smrti velmi zbožná žena.<sup>50</sup>

Od roku 1880 nastupuje Augusta Rozsypalová na obecnou školu v Blovicích nedaleko Plzně. Její působení na této škole bylo nesmazatelně spojeno s jejím talentem veřejně promlouvat k obecnstvu. Byla tedy využívána k veřejným promluvám a projevům při vzpomínání na významné události, nebo během různých slavností.<sup>51</sup>

Veřejná vystupování Augustu Rozsypalovou proslavila. Počátek spolkových aktivit křesťansko-sociálních žen není dobře zmapován, svou roli zde hrál i ministerský zákaz vydaný v roce 1886, který učitelům a učitelkám zakazoval politickou agi-

---

<sup>46</sup>Augusta Rozsypalová, 19. 2. 1857 Jirkovy u Žatce – 23. 2. 1925 Praha, učitelka, mezi prvními organizátorkami katolických žen, spoluzakladatelka *Křesťansko-sociálně vzdělávacího a vzájemně podporujícího spolku žen a dívek pro království České*, patřila do okruhu Katolické moderny, literárně-činná, publicistka v samostatné ČSR redigovala časopis *Žena*, vedoucí osobnost ženského katolického hnutí, politička – jediná žena v Národním shromáždění z řad ČSL za první republiky, předsedkyně Svazu katolických žen a dívek. Fiala – Foral – Konečný – Marek – Pehr – Trapl 2008, s. 30.

<sup>47</sup>Tamtéž. Místo jejího narození však není zcela zřejmé, některé autorky píší o tom, že pocházela z Jirkov u Loun. Srov. např. slovníkové heslo Augusta Rozsypalová od prof. Jany Burešové v biografickém slovníku Michala Pehra. Pehr 2007, s. 216–217. Anebo biografický medailonek poslankyně Augusty Rozsypalové v knize od prof. Dany Musilové. Musilová 2007, s. 113. I Marie Macková uvádí, že představená kutnohorského řádu o ni psala jako o slečně z Loun. Vošahlíková – Martínek a kol. (eds.) 2010, s. 115. Určení však pro cíl statí není podstatné.

<sup>48</sup>Památce Augusty Rozsypalové 1926, s. 7–8.

<sup>49</sup>Vošahlíková – Martínek a kol. (eds.) 2010, s. 115–116.

<sup>50</sup>Tamtéž, s. 116.

<sup>51</sup>Tamtéž, s. 118–119.

taci. I přes tuto skutečnost je nezpochybnitelným faktem, že Augusta Rozsypalová patřila do okruhu autorů, kteří patřili k Družstvu Vlast (později do Katolické moderny) a stala se jednou z prvních organizátorek katolických žen. Při příležitosti sjezdu *Nového Života*<sup>52</sup> v roce 1897 přednesla řeč, která se stala později její výchozí pozicí. Tato řeč vyšla později i jako kniha.

Rozsypalová začala svou řeč tím, že se zamýšlela nad otázkou, co se vlastně „ženskou otázkou“ rozumí. Při svém promýšlení a studiu došla k závěru, že to není „něco hotového“, ale spíše se jedná o klíčky, které v tomto století našly půdu v myšlení ženy „a ve všem co povznesení jejímu buď přímo neb nepřímou se vztahuje“.<sup>53</sup> Je tedy nutné u Rozsypalové konstatovat a vyzdvihnout jednoznačně pozitivní vnímání emancipace, která měla ženy vysvobodit a povznést.

Dále se vymezila proti ostatním ideovým proudům a jejich tematizacemi ženské otázky. V tomto smyslu se dokonce vyjádřila o tom, že nebýt Prozřetelnosti, která staví hráze onomu novému přemýšlení a psaní o ženách, mohlo by ženám být daleko hůř. Katolické ženy povzbuzovala a utěšovala, že se jednoho dne bude řešit ženská otázka podle toho, jak si to přeje Bůh. Sebe i ostatní nabádala, aby boží úmysly poznaly.<sup>54</sup>

Velmi se jí nelíbily názory některých mužů, označovala je jako nepřátele žen, kteří „z rozdílu v počtu bílých a červených tělísek krevních, jindy z rozdílu váhy a složení hmoty mozkové a zase z rozdílu počtu obratlů a. j., nejnověji pak také z rozdílu v citlivosti odvozují inferioritu žen. Vzhledem k vývodům tak hnusným, k jakým vůči ženám přicházejí Proudhon, Strindberg, Nietzsche a. j., nemám jiného v duši než hořkost a lítost nad tím, že takovýmito projevy ukázala se znesvěcenost obrazu Božího v myslích těch, kdož je učinili. Theoretickým snížením ženy prakticky snížili sami sebe“.<sup>55</sup>

Takové přemýšlení o ženách odsuzovala především a zvláště u těch, kteří z těchto tematizací vylučovaly ženy v jejich zájmu o vzdělání. Dále tedy uvedla několik mužů, států a institucí, které stáli proti vyššímu vzdělání žen. Po výčtu nastínila svůj program, který chtěla uvést do praxe, byly to tři body. Zaprvé chtěla dosáhnout přístupu žen k novým pracovním místům, zadruhé měly ženy získat právo na vyšší studium a jejím posledním požadavkem byla občanská a politická participace v zákonodárství.<sup>56</sup> Nicméně vedle těchto požadavků dodala a postavila požadavek na vzdělání ženy pro její roli matky, pro rodinu. Rozsypalové se nezdálo (jak tomu

---

<sup>52</sup> *Nový Život* (1896–1907) byl prvním časopisem (literárně-uměleckým měsíčníkem) Katolické moderny. Uvedený sjezd tohoto časopisu (1897) vnímá Pavel Marek jako vstup programu Katolické moderny do veřejného prostoru. Marek 2003, s. 333.

<sup>53</sup> Rozsypalová 1898, s. 1.

<sup>54</sup> Tamtéž, s. 4.

<sup>55</sup> Tamtéž, s. 4–5.

<sup>56</sup> Tamtéž, s. 7.

bylo dosud), že by role matky byla pouze automatickou a intuitivní činností. Ona sama považovala tuto roli za střed duše ženy.<sup>57</sup>

V další části své řeči se tedy vrátila k prvnímu požadavku – svobodné rozhodování ženy, jakou práci bude ve veřejné sféře dělat. Vymezila se proti dvěma protichůdným názorům. Jeden, který se stále snažil vidět ženskou práci ve veřejné sféře jako „zhoubu řádu společenského“ a druhý, který ji nekriticky přijímal tak, že společně s muži měly ženy pracovat na pokroku lidstva. Myslela si, že zdravý postoj spočívá v promýšlení otázky, ke kterým druhům povolání by se měly ženy vydat, aby nebyly konkurentkami mužů. Jako vhodné se jí v tomto smyslu zdálo živnostenské povolání a povolání, které vyžadovalo vyšší vzdělání. Na živnosti si cenila i toho, že ženy nebyly v zakládání omezovány zákony v habsburské monarchii. Ale i zde vyjmenovala několik druhů činností, které by se hodily spíše pro ženy než pro muže (dokonce by podle ní mohly ženy muže předčit). Byly to tyto druhy: cukrářství, pekařství, voskařství, květinářství, zahradnictví atd.<sup>58</sup> Kritickým okem se dívala na vykořisťovatelské praktiky kapitalismu, který využíval ženy a ženské práce v továrnách. Tato práce se jí zdála být často velmi náročná a vykonávaná za mizivý plat. Žena (dělnice) se tak podle jejího názoru i nepřímo podílela na celkově špatném stavu dělnické třídy, protože snižovala mzdu muže. Myslela si však, že by to kapitalismus dělal i bez ženina přičinění. Horovala tedy pro myšlenku, aby bylo ženám dovoleno vyučit se praktickým činnostem tak, aby v případě, že by se nevdaly či ovdověly, mohly vést svou živnost. Jejich budoucnost viděla dále tak, že po úvodních nesnázích by mohly i přijímat učednice a tovaryšky. Ve své činnosti by byly vázány řemeslnickým řádem (byl v programu křesťansko-sociální strany), který ošetřoval zaměstnanecká práva i výši mzdy. Program křesťansko-sociální strany pamatoval i na ženy nemajetné, přikazoval městům, aby jim poskytly na zřízení živnosti úvěr. Ještě je nutno důrazně poznamenat a připomenout, že Rozsypalová při tomto svém řešení špatné situace žen myslela skutečně jen a pouze na ženy ovdovělé a neprovdané. Žen, které měly doma manžele a děti, se tyto názory netýkaly.<sup>59</sup> Rozsypalová si dokonce vypůjčila slova kardinála Heryho Edwarda Manninga: „Sotva lze pochopit, aby matka rodiny, stojící v čele svého hospodářství domácího, měla vzdálena od svých dětí pracovat. Starší a posvátná smlouva manželství čelí proti každé nové smlouvě prospěchářské, jež by první smlouvu rušila.“<sup>60</sup> V tomto kontextu zmínila i program křesťansko-sociální strany, který usiloval, aby žena dělnice byla navrácena do rodiny.<sup>61</sup> Zároveň i tento kategorický požadavek podrobila revizi, myslela si, že je třeba jej promyslet vzhledem k různým rodinným poměrům. Uvědomovala si, že existovaly rodiny, které děti neměly a pak také ty, které jich měly požeňnaně.

<sup>57</sup>Tamtéž, s. 8.

<sup>58</sup>Tamtéž, s. 9–10.

<sup>59</sup>Tamtéž, s. 10–11.

<sup>60</sup>Tamtéž, s. 11.

<sup>61</sup>Tamtéž.

Řešení však žádné nenabídla. Další povolání, kterým se podle ní mohly ženy z nemajetných kruhů věnovat, bylo učitelství, práce na poště, u telegrafu a v obchodě. Byla si ale těž vědoma, že těchto míst není mnoho, a tak podporovala ženy, které usilovaly o taková zaměstnání, která vyžadovala vyšší vzdělání.<sup>62</sup>

Dostávám se tedy k druhému požadavku Rozsypalové – vzdělání pro ženy. Obdivovala práci učitelských ústavů a hlavně Minervy, která se zasloužila o to, že se ženy mohly přihlašovat jako řádné posluchačky filozofické fakulty. Ohledně obecné ideje vzdělání žen se vyjádřila takto: „Rozum a moc muže vzdoruje více víře než bytost ženy; – kdyby se nechal rozum ženy, který vyškolen jest cvičbou v pokoře a modlitbě ozářiti světlem pravé vědy, tu zdá se mi, že uzřeli bychom dílo, nad kterým by zaplesal i rozum mužův a poznal, že zase rozumu muže a moci jeho neuškodí pokořiti se u víře. Ovšem názor světový a dějinný, k jakému nynější směr studií na vysokých školách pracuje – ten nezdá se mi vyplývati z vědy pravé, a kdyby vyšší studie žen neměly ženy vésti k názorům jiným, pak by dle mého poznání ani ženám samým, ani společnosti vůbec z toho požehnání nevzešlo. *Tedy university katolické!*“<sup>63</sup> Nelíbily se jí názory některých žen, které se stavěly proti emancipaci. Jako příklad uvedla knihu od Laury Marholmové, která pojednávala o šesti emancipovaných dámách. V autorčině světle jsou tyto dámy vypodobené jako egoistky stížené ohromnou ctížádostí po vnějším úspěchu. Rozsypalová k těmto typům žen dodává: „Že taková emancipace, která nevede ani k vymanění se ze svého malicherného sobeckého já, nemůže uspokojiti, tomu ráda věřím a divila bych se, kdyby vedla k něčemu jinému než k opuštěnosti, nudě a sklíčenosti.“<sup>64</sup> S Marholmovou ale nesouhlasila v tom, že představené ženy „nemohou se bráti jako vzory, tlumočící pravdu v otázce ženské se strany žen“.<sup>65</sup> Kdyby tomu totiž podle Rozsypalové tak skutečně bylo, pak by byl se vzděláním konec. Ženy poháněné egoismem by našly pro své touhy jiné způsoby jak je uspokojit.<sup>66</sup>

Rozsypalová pokračovala dále posledním požadavkem na ženskou participaci ve volbách i zákonodárných sborech samotných. Rozsypalová se stavěla jednoznačně za politická práva žen, uvedla, že si je zaslouhují jak výjimečné ženské osobnosti (např. Eliška Krásnohorská), tak i ty, které budou vzdělané a pracující. Je zajímavé, že pro ni skloubení veřejné politické práce a práce domácí nepředstavovalo problém (odmítala totiž skloubení veřejné práce a vedení domácnosti). Jako argument pro toto tvrzení jí sloužila skutečnost, že i muž vykonává politické činnosti i při svém zaměstnání.<sup>67</sup> Nicméně, jak sama dodala: „ale, pravím, zastávati povinnosti k rodině tak, aby nebyla nucena ponechati cizí péči vše, co přece srdci jejímu je nejbližší a oč

---

<sup>62</sup>Tamtéž, s. 13.

<sup>63</sup>Tamtéž, s. 16.

<sup>64</sup>Tamtéž, s. 17.

<sup>65</sup>Tamtéž.

<sup>66</sup>Tamtéž.

<sup>67</sup>Tamtéž, s. 21.

přece nikdo nebude pečovat tak, jako právě – duše rodiny sama.“<sup>68</sup> Kladla však důraz na to, aby ženy na získání práv byly náležitě připraveny.<sup>69</sup>

A jak měla podle ní politická činnost žen vypadat? Pomohla si citátem z bible: „Učiňmež mu pomocníci podobnou jemu“, kterému se prý rozumělo pouze tak, že žena měla dosud pomáhat muži v rodinném životě. „Ale doba naše se mi zdá, že vybízí pojímati slovo to *v rozsahu mnohem širším*. Ne stavěti se svými snahami emancipačními *proti* muži, *nad* muže a *stranou* od muže – takové pojímání ženské otázky bylo by velice pochybené – ale právě ženskostí svou na základě ne větších, ne menších – ale individuálních zvláštností srdce i ducha svého pomáhati muži, aby k plnější harmonii přiveden byl život v obci, ve vlasti, v říši – to řekla bych – musí býti ideální touhou emancipačního hnutí ženského ve směru tomto. Netřeba tu po mém zdání ani úplného ztotožnění oborů činnosti mužů a žen v tom rovnoprávném a rovnocenném vzájemném postavení jejich v životě občanském (. . .).“<sup>70</sup> Dále se Rozsypalová vyrovnávala s protiargumentem, který vlastně využil její tvrzení, že žena má jinou podstatu než muž. Politika prý v té době (např. při říšských volbách) podstatě ženy neodpovídala, a tak by se žena politického dění neměla účastnit. Rozsypalová ho naopak ke své tezi využila: „Takováto volba se i nám ženám zamlouvá, poněvadž odpovídá tak zcela methodě ženy, s jakou by plniti chtěla povinnosti veřejné. Zdá se mi, že budoucnost vykáže právě i v životě konstitučním ženám *úkol zjemňovací*.“<sup>71</sup> Umně se vyhnula i dalšímu silnému protiargumentu, který ze slabší fyzické vybavenosti žen usuzoval, že ženy nemohou vykonávat vojenskou povinnost občana dané země. Rozsypalová kontrovala: „Ano, ženě zajisté mnohem více nežli vražedné války a vyssávání národů ozbrojeným mírem – odpovídá ozdoba století našeho, *činnost mezinárodní ligy míru pro všeobecné odzbrojení*.“<sup>72</sup>

Závěrem lze tedy říci, že pro Rozsypalovou znamenala emancipace příležitost pro zdokonalení ženy. Odsuzovala tematizace, které pojímaly ženu jako nižšího tvora než je muž sám. Pro ženy představila program. Uvědomovala si neblahý stav dělnic, které musely pracovat za mizivou mzdu. Řešení, které jim však nabídla, bylo velmi omezené a nebylo, dle mého soudu, realistické. Myslela si, že je mohlo zachránit zakládání vlastních živností. Živnosti však nemohly ve velkém konkurovat továrnímu průmyslu. Nenabídla ani alternativu pro ženy, které byly vdané, neměly děti a mohly se klidně žít výdělečnou činností. Už tradičně zaujímalo velké téma pro Rozsypalovou vzdělání pro ženy. Byla jeho velkou podporovatelkou a tvrdila, že by mohlo zušlechtit ženinu víru. Podporovala i politická práva žen s tím, že by je ženy dokázaly skloubit s prací v domácnosti. Politiku by prý ženy mohly zušlechtit a zjemnit svou ženskostí – např. zapojením se do mírového hnutí.

<sup>68</sup>Tamtéž, s. 20–21.

<sup>69</sup>Tamtéž, s. 21.

<sup>70</sup>Tamtéž, s. 22.

<sup>71</sup>Tamtéž, s. 23.

<sup>72</sup>Tamtéž, s. 24.

Koncept oddělených sfér se v pojetí Augusty Rozsypalové velmi posunul. I když Rozsypalová vnímala domácnost jako střed duše ženy, nesnažila se o to, aby se ženy omezovaly pouze na tuto činnost. Dle jejích představ, se měly ženy vzdělávat, pracovat i politicky participovat. Veškerá veřejná činnost však neměla být v rozporu s ženskostí – katolické ženy měly být od mužů odlišné. V jejím pojetí byl tedy starší model uspořádání mezi pohlavími (rovnost slučitelná s podřízeností) nahrazen modelem, kde rovnosti neodporovala odlišnost. Mohu konstatovat, že se v pojetí tzv. ženské otázky u Augusty Rozsypalové můžeme setkat s náznaky katolického feminismu. Tento feminismus nechtěl rušit zavedené pořádky a tradice, pouze je chtěl transformovat do jiné podoby.

Program Rozsypalové je znám. Je tedy zajímavé podívat se na to, jakým způsobem ho katolické ženy vyjednały uvnitř křesťansko-sociálního hnutí. Cenným pramenem je časopis pro křesťansko-sociální ženy – *Česká žena*. Rozsypalová v *České ženě* nabádala (ve shodě s výše uvedenou tematizací ženy) výkonný komitét Křesťansko-sociální strany v Čechách, aby se vyjádřil, které práce budou z jeho hlediska pro ženu vhodné.<sup>73</sup>

V tomto smyslu tedy zmínila několik rezolucí, které vznikly na sjezdech katolíků v letech 1894 (což byla první schůze křesťansko-sociálního hnutí, mnohými je pokládána za ustanovující sjezd Křesťansko-sociální strany v Čechách), 1896 a 1898.

Během sjezdu v Litomyšli (8.–9. září 1894) se prý křesťanští sociálové dohodli na tomto stanovisku: „Práce žen a dívek ve velkopřmyslových závodech a továrnách při strojích mechanických budiž zcela odstraněna.“ Tedy neměla být zakázána všechna práce žen v továrnách, ale pouze ta hrubá (u mechanických strojů), jemné práce (i v továrnách) mohly ženy vykonávat. Ženy měly mít též právo na samostatnou nemocenskou pokladnu (oddělenou od mužů). Na sjezdu v Praze, který se konal v roce 1896, bylo nařízeno, aby do dělnických výborů mohly volit a být voleny i dělnice. Na druhém zemském sněmu v roce 1898 se prý již uvažovalo nad neudržitelností myšlenky nechat ženu jen při domácí práci, ale měly se tematizovat „přiměřené“ ženské práce mimo domov.<sup>74</sup> Rozsypalová navíc uvádí, že se ale v programu *Křesťansko-sociální strany* v Čechách z roku 1897 tvrdilo, že by měla být ženám zakázána práce jak v řemesle, tak jakákoli práce ve velkopřmyslu.

Kriticky se vyjádřila ke všem sjezdům a rezolucím, protože z jejího pohledu se měla řešit ženská otázka nikoli okrajově, ale chtěla „věc důkladně vyšetřiti“. Neztotožnila se tedy s programem křesťansko-sociální strany, který plánoval úplné odstranění práce žen u strojů a v řemeslech a souhlasila s návrhem Rudolfa Vrby,<sup>75</sup> který straně navrhl jiné řešení. Tvrdila tedy, že program vznikl od „zeleného stolu“

---

<sup>73</sup>Rozsypalová 1898, s. 1.

<sup>74</sup>Rozsypalová 1899a, s. 89.

<sup>75</sup>Rudolf Vrba, 6. 10. 1860 Bělá pod Bezdězem – 17. 10. 1939 Mladá Boleslav, kněz, žurnalista, průkopník křesťansko-sociálního hnutí, patřil do pravého křídla v *České straně křesťansko-sociální v Království Českém*.

a chtěla, aby se zavrhl dílenská práce žen, ale ponechala se práce pro ženy v ošetřovatelství, učitelství, úředničíně, v konfekcích (takto zaměstnané ženy měly být organizovány v odborech proti nemravnosti – nemravné módě). Zasazovala se o úplné zrušení nevěstinců, a ženy neměly, dle jejího názoru, obsluhovat v hostincích.<sup>76</sup> Stavěla se také za rovné platové podmínky mezi pohlavími. K té poslední rezoluci, která byla projednávána na druhém zemském sněmu (1898) se vyjádřila opravdu velmi kriticky. O ženské otázce prý rozhodovalo 100 mužů a pravilo se v ní, že pokud žena ve svém životě nebude vdána, pak ztrácí svůj životní cíl. Augusta Rozsypalová, dle svého přesvědčení tvrdila, že „mateřství je pouze jednou z cest k cíli“.<sup>77</sup> Rozsypalové vadila i forma projednávání ženské otázky, protože o ní rozhodovali pouze sami muži. V ženské otázce by podle jejích slov mělo jít o součinnost se ženami.<sup>78</sup>

Augusta Rozsypalová tedy se svým pojetím ženy v moderní společnosti patřila k progresivnímu levému křídlu uvnitř strany. Nepřekvapí tedy i její ostřejší tón v článku napsaný proti profesorovi Robertovi Neuschlovi,<sup>79</sup> který již na zmíněném katolickém sjezdu mluvil o tom, že žena má být jak v rodině, tak ve společnosti podřízena muži. Dle jejího názoru to odporovalo křesťanskému učení a připomněla mu, že i v rodině má muž k ženě jisté povinnosti. Vztah mezi pohlavími v zaměstnání přirovnávala spíše ke vztahu bratra a sestry než muže a jeho ženy. V závěru článku varovala před tím, „abychom ženinu úlohu nezaměňovali pouze na mateřství ala Kunětická!“.<sup>80</sup> Augusta Rozsypalová se musela také vyrovnávat s argumenty ostatních politických stran, které obviňovaly křesťanské sociály z toho, že ženskou otázku používají pouze pro získání žen do svých řad. Rozsypalová s tímto argumentem samozřejmě nemohla souhlasit, ale věřila tomu, že se ženská otázka řeší z důvodu nápravy nerovného společenského uspořádání mezi pohlavími. Nabádala katoličky k větší aktivitě a zasazovala se, aby se neustále vzdělávaly (i prostřednictvím *Křesťansko-sociálně vzdělávacího a vzájemně se podporujícího spolku žen a dívek pro království České*). Podle jejího názoru mohly ženy díky vzdělání konečně hájit své zájmy.<sup>81</sup>

Již výše bylo napsáno, že období 1898–1902 bylo v českém politickém katolicismu charakteristické bojem mezi *Národní stranou katolickou* a křesťansko-sociální stranou o ovládnutí spolkové sféry, zároveň i bojem uvnitř křesťanských sociálů mezi pravým a levým křídlem.<sup>82</sup> Tento boj se samozřejmě podepsal i na ženském křesťansko-sociálním hnutí. Emil Dlouhý-Pokorný byl nucen vzdát se koncem roku

<sup>76</sup>Rozsypalová 1899a, s. 89–90.

<sup>77</sup>Rozsypalová 1899b, s. 93.

<sup>78</sup>Tamtéž.

<sup>79</sup>Robert Neuschl, 20. 1. 1856 Nový Jimramov – 5. 8. 1914 Nedvědice, kněz, teolog, kanovník brněnské kapituly, profesor na bohosloveckém ústavu v Brně, jeden z prvních moravských sociologů.

<sup>80</sup>Rozsypalová 1899d, s. 49–50.

<sup>81</sup>Rozsypalová 1899c, s. 18–19.

<sup>82</sup>Marek 2008, s. 29.



1899 úřadu duchovního rádce *Křesťansko-sociálně vzdělávacího a vzájemně se podporujícího spolku žen a dívek pro království České*<sup>83</sup> a ztratil svůj vliv i na vedení *České ženy*. Oficiální vyjádření Spolku na stranách *České ženy* hovořilo o tom, že se tomu tak stalo ze zdravotních důvodů. Je zřejmé, že za pozadím stálo něco jiného. Duchovním rádcem Spolku i *České ženy* se stal vyšehradský kanovník Josef Burian<sup>84</sup> a *Česká žena* vycházela v nakladatelství Václava Kotrby ml. Mohu konstatovat, že personální změna se ideově promítla do podoby časopisu a prostoru se dostávalo i polemickým hlasům z řad silně konzervativních kruhů proti Rozsypalové. Rozsypalová dokonce po tomto „obratu“ časopisu vážala se spoluprací a odmítala být na stranách *České ženy* označována za hlavní spolupracovnici. Jak dále uvádí Pavel Marek, křesťansko-sociální ženská stranická organizace také nebyla zrealizována a zvolený výbor žen (ze sjezdu křesťansko-sociálních žen – 27. května 1901) se nikdy nesešel. Znovu totiž do vývoje zasáhla krize v politickém katolicismu.<sup>85</sup>

## 6 FRANTIŠKA JAKUBCOVÁ A ŽENSKÁ OTÁZKA

Františka Jakubcová<sup>86</sup> byla původně dělnice a pocházela z Tuhaně u Lomnice nad Popelkou. Účastnila se mnoha schůzí, na kterých veřejně vystupovala. V roce 1902 byla společně s Augustou Rozsypalovou pověřena k vytvoření zastřešující organizace pro křesťansko-sociální ženy. Jakubcová zareagovala na neschopnost v řešení ženské otázky v křesťansko-sociálním hnutí, přestěhovala se z východních Čech do Prahy. Změnila profesi, otevřela si ve Vršovicích obchod, kde prodávala módní a střížní zboží. Začala svým nákladem vydávat a redigovat další časopis pro křesťansko-sociální ženy – *Jitřenku*, která měla nahradit zaniknuvší *Českou ženu*. Chtěla vybudovat ženské hnutí, které by bylo založené na křesťanskodemokratických principech. Program, kterého chtěla Františka Jakubcová dosáhnout, vycházel z jednotlivých katolických, křesťansko-sociálních sjezdů (1898, 1899, 1902), sjezdů a schůzí katolických žen (1900, 1906). Požadavky (program) koncipovala do 3 tematických okruhů: zlepšení duchovní oblasti pro ženy, výchovy a zlepšení hmotných podmínek pro ženy. V prvním tematickém okruhu šlo především o ochranu žen z křesťanského hlediska, tedy o morální rozvoj společnosti. V konkrétní rovině se pak mělo dle programu

---

<sup>83</sup>Spolek se již od roku 1898 hlásil ke křesťansko-sociální straně v Čechách a měl být základnou křesťansko-sociální ženské stranické organizace. Marek 2003, s. 213.

<sup>84</sup>Josef Burian, 24. 2. 1854 Chrástany u Týna nad Vltavou – 23. 5. 1922 Praha-Vyšehrad, kněz, probošt vyšehradské kapituly, publicista, vydavatel a politik, významná osobnost křesťansko-sociálního hnutí, představitel konzervativního proudu v katolické straně, jedním ze zakladatelů *Národní strany katolické v Království českém* (1897), poté *Strany katolického lidu* (1906) a *Katolicko-národní strany konzervativní* (1911) – dva roky byl jejím předsedou.

<sup>85</sup>Marek 2003, s. 213.

<sup>86</sup>Františka Jakubcová, roz. Mirovská, 14. 2. 1872 Tuhaň u Lomnice nad Popelkou – 19. 12. 1918 Benešov, dělnice, obchodnice, redaktorka, aktivistka *Křesťansko-sociálního spolku*, členka *Strany katolického lidu*.

bojovat proti prostituci, obrazům sochám a knihám, které měly ženu mravnostně znevažovat atd. Druhý okruh specifikoval to, jak si katolické ženy představují výchovu dětí, ta měla být na všech typech a stupních škol postavena na katolických základech. Dívky měly dostat právo i na vyšší vzdělání, aby tak mohly rozvinout své vlohy a dosáhnout na vysněné povolání. Současně však měly být (a vyšších stupních) vzdělávány a vyučovány k povinnostem matky a manželky. V tomto okruhu pak figuroval i požadavek na nerozlučitelnost manželského svazku (aby byl svazek skutečně šťastný, měla zajistit právě výchova k povinnostem matky a manželky). Za velmi zajímavé lze pokládat některé body v třetím tematickém okruhu. Křesťanskodemokratický program z pera Jakubcové požadoval například stejné platové podmínky pro muže a ženy, možnost karierního vzestupu schopných žen (ženy jako tovární inspektorky, ředitelky ve školách apod.). Dále starobní a nemocenské pojištění, pojištění pro vdovy a sirotky. Žádala v první řadě o omezení, po kterém mělo následovat úplné zrušení práce matek v továrnách. Úplné odstranění ženské práce požadovala v podnicích, které byly lidskému zdraví nebezpečné např. sirkárnách. Chtěla aktivní i pasivní právo pro ženy (aby ženy mohly nejen volit, ale aby mohly být také voleny).<sup>87</sup>

Františka Jakubcová apelovala na katolické poslance v říšské radě, aby hájili tyto požadavky katolických žen – zejména požadavek na volební právo žen. Dokonce jim pohrozila, že pokud tak neučiní a budou hájit pouze mužské pokolení, tak budou katolické ženy nuceny se spojit s ženami jiných politických táborů (liberálek a sociálních demokratek) a domáhat se onoho práva bez nich.<sup>88</sup> Zajímavý a určitě bez povšimnutí není osud programu. Františka Jakubcová totiž požadavky poslala předním katolickým mužům, organizacím a korporacím v katolickém/křesťansko-sociálním hnutí. Souhlasu a podpory v jejich prosazování se jí dostalo pouze ze strany sdružení křesťanského dělnictva v Hradci Králové a Sdružení českých katolických zemědělců. Ostatní se k programu nevyjádřili. Františka Jakubcová vyzývala katolické muže k jejich hájení a znovu jim pohrozila, že pokud oni v tomto smyslu konat nebudou, pak nemohou počítat s podporou katolických žen.<sup>89</sup>

Bez zajímavosti není fakt, že po zveřejnění ideové náplně a požadavků Františka Jakubcová poslala žádost na Ústřední výbor pražských organizací, aby časopis přijal mezi katolické časopisy a doporučil ho k odebrání. Ústřední výbor se usnesl na tom, že Jitřenku doporučovat nebude. Jakubcová si povzdechla i nad tím, jak s ženami katoličtí politici jednali. Na sjezdu katolické strany v roce 1906 byly prý ženy vyloučeny s odůvodněním, že nemají politická práva.<sup>90</sup>

O tom, jaký názor na požadavky měli někteří přední katoličtí politici, vypovídá krátká zpráva, která referovala o manifestační schůzi katolického lidu na počest smrti

<sup>87</sup>Náš směr 1907, s. 1-2.

<sup>88</sup>Tamtéž, s. 3.

<sup>89</sup>Tamtéž.

<sup>90</sup>Jakubcová 1907, s. 1.

biskupa Jana Brynychy. Schůze se konala 15. září 1907 v Chrasti u Chrudimi.<sup>91</sup> Na této schůzi byl kromě řečnice Jakubcové přítomen i katolický poslanec v zemském sněmu za okres Chrudim – František Šabata, který požadavek na volební právo žen ve svém referátu jednoznačně odmítl.<sup>92</sup>

S nepochopením a odmítnutím se však Jakubcová musela potýkat i mezi katolickými ženami. Již ve třetím čísle časopisu byl poslední bod požadavků (pasivní volební právo pro ženy) odmítnut z venkova – konkrétně z města Humpolce. Jistá obyvatelka tohoto města sice vítala nový časopis, ale pasivní volební právo pro ženy se jí zdálo více mužskou záležitostí. „Když bychom na sněm poslaly muže, který by hájil naše právo a požadavky správně a spravedlivě, pak by žen na sněmu potřebí nebylo. Neboť čím více sněm bude zastoupen, tím tížeji se dohodnou o jednu věc.“<sup>93</sup>

V jednom čísle *Jitřenky* z roku 1908, je možné se dočíst, jak byl „její“ boj veden na sjezdu delegátů Strany katolického lidu v Praze. Františka Jakubcová na sjezdu vystoupila s různými požadavky katolických žen. Litovala však, že se celá debata zúžila na jediné téma – všeobecné volební právo žen. Z každého tábora (pro a proti vol. právu žen) mluvili dva řečníci.<sup>94</sup> V článku je řeč Jakubcové podána takto: „Názor, že žena zasluhuje úcty, že ji ctí více než-li sebe, že ušetřena má býti, co pohlaví slabší atd. ruchu volebního, přivedla na pravou míru tím, že my nežádáme, aby se zacházelo a pohlíželo na ženu jako na anděla, nýbrž jako na člověka, a když je žena schopna politicky pracovat, agitovat, že též schopna bude politických práv svých využít. Nechceme, aby ženám vzdávána byla pocta větší, než-li mužům, aby se zbožňovala a p., chceme ženu i s jejími právy.“<sup>95</sup>

Václav Dvorský<sup>96</sup> katolickým ženám navrhl, aby založily jednotnou organizaci, která by se tímto právem zabývala. Jakubcová souhlasila, ale apelovala i na katolické muže, aby jim pomohli tuto organizaci založit. Celá diskuse byla zakončena hlasováním. Požadavky Jakubcové byly nakonec přijaty do rezoluce sjezdu (kromě

---

<sup>91</sup>Svolavatelem byl dp. Beneš (kaplan z Chrasti). Přítomno bylo kolem tří tisíc osob. Zprávy spolkové 1907, s. 2.

<sup>92</sup>Tamtéž, s. 3.

<sup>93</sup>Dopisy. Z Humpolce 1907, s. 4.

<sup>94</sup>Z odpůrců, kteří se aktivně zapojili do diskuse, je třeba jmenovat dp. Jemelu a Dvorského. – Zřejmě šlo o Václava Dvorského, který stál se svým přítelem Václavem Kotrbou za vznikem Ženských listů. Z podporovatelů naopak Václav Myslivec.

<sup>95</sup>Sjezd delegátů strany katolického lidu v Praze 1908, s. 3.

<sup>96</sup>Václav Dvorský, 12. 3. 1864 Praha – 22. 7. 1937 Praha, holič, obchodník, novinář, politik jeden ze zakladatelů křesťansko-sociálního hnutí, kde patřil k pravé frakci. Od 80. let v katolickém spolkovém hnutí, několik let předsedou *Vzájemnosti* (řemeslnicko-živnostenského spolku), spoluzakladatel *Křesťansko-sociálního spolku katolických žen a dívek*, časopisu *Ženské listy*. Podílel se na založení *Strany katolického lidu* (1906), později spoluzakladatelem *Katolicko-národní strany konzervativní* (1912–1914). Od roku 1906 člen *Zemské organizace katolíků v Království českém*. Ve stranické práci byl znám bojovností a fundamentalismem.

pěti hlasů). V příštím roce se na sjezdu měla znovu projednat a popř. vetknout do programu Strany katolického lidu.<sup>97</sup>

V dalším ročníku *Jitřenky* sloužila Jakubcové tato rezoluce jako protiargument vůči konzervativcům, kteří se proti volebnímu právu stavěli negativně.

V roce 1910 si Jakubcová posteskla na poměry v katolickém táboře, protože rezoluce nebyla v předchozím roce (1909) na sjezdu katolíků vůbec projednána.

V roce 1911 se v *Jitřence* objevila ostrá kritika a doporučení katolickým poslancům, aby ženám konečně tato práva vymohli: „pamatujte na nás, plňte, co jste slibovali a co jste se zavázali splnit! (...) Strana která tak nečiní, anebo činí tak pouze na oko a tiskem svých orgánů tuto žádost nevysloví, hraje komedii anebo se dává v zákulisí balamutit a chlácholit.“<sup>98</sup> A dále „Nechce žena a neusiluje o vládu – pouze spolurozhodovat tam, kde zájmy veřejné kolidují se zájmy jejími.“<sup>99</sup> Pokud žena nemá politických práv, pak nemůže uplatnit trest na muže, „aby v sobotu dal ženě své mzdu, aby měla na chléb dětem a aby ukojiti mohla všechny jejich potřeby zejména v ohledu výchovném!“<sup>100</sup> „I mimo okruh rodinný naskýtá se ženě široké pole k její působnosti ve sboru zákonodárném. Může zejména vliv svůj uplatnit ve hnutí mírovém, humanitním, abstinučním atd. Péče o zanedbanou mládež zoufale volá o pomoc ženy a o její směrodatný vliv ve sborech (...).“<sup>101</sup>

Na takovou politiku si musely ženy ale skutečně počkat až do roku 1920. Z citací vyplývá, že se Františka Jakubcová stavěla za aktivní i pasivní volební právo pro ženy (nebylo však jediným požadavkem, který chtěla pro ženy vyjednat). Kritizovala katolické strany za netečnost v této problematice. Často také musela odvracet útoky konzervativců, kterých v katolickém prostředí nebylo málo. Není tedy s podivem, že konzervativní katolické kruhy organizované v Zemské radě katolíků odstavily Jakubcovou a založily nepolitický Svaz českých katolických spolků ženských, který byl zastřešující organizací pro politické i nepolitické spolky katolických žen.<sup>102</sup>

Do vývoje zasáhla výrazným způsobem i první světová válka. Svaz během ní omezil své aktivity na charitativní činnosti.<sup>103</sup> Nestal se tedy organizací, která by se zasazovala o práva žen (jak si přála Jakubcová). Jakubcová neustala ve své činnosti, všímala si a kritizovala Svaz z této nečinnosti. Začátkem roku 1915 se však musela Jakubcová omluvit odběratelkám za přerušení vydávání *Jitřenky*. Po roce vydávání *Politickým družstvem* (1916) byl nucen časopis zastavit svou činnost úplně.<sup>104</sup>

<sup>97</sup>Sjezd delegátů strany katolického lidu v Praze 1908, s. 3.

<sup>98</sup>O volebním právu žen 1911, s. 1

<sup>99</sup>H. 1911, s. 1.

<sup>100</sup>Tamtéž.

<sup>101</sup>Tamtéž, s. 1–2.

<sup>102</sup>Marek 2003, s. 215.

<sup>103</sup>Burešová 2001, s. 230.

<sup>104</sup>Milým čtenářkám a příznivcům „Jitřenky“ 1916, s. 1.

## 7 ZÁVĚR

Závěrem je potřeba se znovu vrátit k hlavním otázkám, které byly v úvodu stati položeny. Bylo ukázáno, že společenské a modernizační změny zasáhly v devadesátých letech 19. století výrazným způsobem i myšlení některých katolických žen. Není chybou pokládat v českém prostředí Augustu Rozsypalovou a Františku Jakubcovou za jedny z hlavních postav katolického/křesťansko-sociálního ženského hnutí. Obě dvě si uvědomovaly neudržitelnost konzervativní představy o úloze ženy a muže – tedy ideologii (konceptu) oddělených sfér (žena v domácnosti a muž na veřejnosti) v „čisté podobě“. Augusta Rozsypalová tak jednoznačně odmítla Neuschlův koncept podřízenosti ženy i na veřejnosti. Ve veřejné sféře tak odmítaly koncept, podle kterého by byla slučitelná rovnost a podřízenost. Nicméně bylo ukázáno, že obě dvě transformovaly ideologii separátních sfér do nové podoby. Odlišnost žen byla právě důležitá ve zdůvodnění pro usilí o politickou participaci, sociální a morální reformu společnosti. Ženy tak měly podle jejich představ ve veřejné sféře hájit „své zájmy“ – tedy ty, které byly charakteristické pro privátní sféru (mateřství, manželství, výchovu a mravnost). V jejich pojetí byl tedy starší model uspořádání mezi pohlavími (rovnost slučitelná s podřízeností) nahrazen modelem, kde rovnosti neodporovala odlišnost. Tímto pojetím se „katolické aktivistky“ chtěly odlišit od žen v pokrokovém (liberálním) proudu. Samozřejmě je možné i u obou dvou „aktivistek“ sledovat jisté difference. Koncept oddělených sfér byl například Augustou Rozsypalovou přetransformován do úlohy ženy, která se měla vzdělávat a na veřejnosti dělat práce, které by odpovídaly představě o ženě. Toto uspořádání však mělo platit jen pro ženy, které nebyly vdané a neměly děti. Jakubcová o výjimce pro vdané ženy s dětmi nehovořila, pouze měla v programu, aby pro tyto ženy byla zakázána práce v továrnách. Rozsypalová se také nesnažila v křesťansko-sociální straně prosadit požadavek volebního práva žen (ač ho sama formulovala). To jednoznačně souviselo s rozhádaností v křesťansko-sociální straně mezi pravým a levým křídlem. Jako odstrašující příklad jí mohl sloužit osud Emila Dlouhého-Pokorného, který byl ze strany vyloučen. Byla i umírněnější povahy než on. Větší difference mezi Rozsypalovou a Jakubcovou je možné spatřit v metodě vyjednávání nových pozic pro ženy s katolickými muži (obě dvě narážely na konzervativní kruhy v křesťansko-sociálních stranách). Zatímco se Rozsypalová i přes kritiku křesťansko-sociální strany snažila s katolickými muži vyjednávat společně, tak Jakubcové došla trpělivost, založila vlastní časopis a chtěla založit i samostatnou ženskou organizaci. To se jí bohužel nezdařilo, byla odstavena Zemskou radou katolíků a po vytvoření Svazu v něm sehrávala marginální úlohu. Obě dvě „katolické aktivistky“ se také lišily formou vyjednávání s katolickými muži. Rozsypalová se vždy snažila o dohodu a kritiku vyjadřovala v umírněnější podobě. Jakubcová se nebála použít ostřejších výrazů i na špičky v katolických stranách.

I když obě používaly rozdílnou strategii ve vyjednávání, byly jejich snahy neúspěšné. Tento neúspěch byl dán mnoha faktory. Jednak se křesťansko-sociální strany na přelomu 19. a 20. století nacházely ve značném chaosu a sporech mezi pravou a levou frakcí. Dále v rámci křesťansko-sociálního hnutí nebyla ve špičce vedení strany výrazná postava, která by se katolických žen zastala. Touto osobou byl v prvních letech Emil Dlouhý Pokorný (stál u zrodu křesťansko-sociálního hnutí žen), on sám však musel čelit pokusům o odvolání z vedení strany. Konzervativní kruhy tedy nakonec ovládly spolky i jejich tiskové orgány.

V jednání předních katolických politiků s katolickými ženami je možné pozorovat dvě tendence. Rozsypalová i Jakubcová si posteskly, že na několik důležitých jednání nebyly katolické ženy připuštěny – konzervativní katoličtí muži si tak zřejmě do své politiky nechtěli vůbec nechat mluvit. Pokud byly ženy k jednání připuštěny a dospělo se k nějakým rezolucím, přesto do programu strany nebyly uvedeny v život. Na tomto místě bych se nebál společně s Jakubcovou některé katolické politiky podezřívat, že o ženských právech pouze hovořili, aby ukázali, že pro ně něco dělají. Jakmile se totiž ženy osmělily k vlastní akci, např. k založení časopisu, nebyl přijat jako svazový list. Domnívám se, že za neúspěchem Jakubcové nestál pouze její ostrý jazyk a radikálnost (pro katolické prostředí) jejího programu, ale prostá tendence konzervativních katolických mužů mít nad ženami v politice vliv.

Posledním výrazným faktorem, který stál za neúspěchem, byla okolnost, na kterou si obě dvě „katolické aktivistky“ stěžovaly, tedy vzdělanost katolického ženského prostředí. Nabádaly tak ženy k většímu vzdělání, četbě a účasti na rétorických kurzech. Tuto tendenci ilustrovala i citace z katolického venkova, z které bylo vidět, že mnohé katolické ženy na venkově nepokládaly politické otázky za důležité. Katolické ženské prostředí tak nebylo ani schopné se emancipovat od katolických politiků.

## SEZNAM LITERATURY

### DOBOVÉ TISKY:

Rozsypalová, A. (1898). K ženskému hnutí křesťansko-sociálnímu. *Česká žena* I/1, s. 1–2.

Rozsypalová, A. (1899a). O otázce ženské. *Česká žena* I/23, s. 89–90.

Rozsypalová, A. (1899b). O otázce ženské. *Česká žena* I/24, s. 93–94.

Rozsypalová, A. (1899c). O otázce ženské. *Česká žena* II/3, s. 18–19.

Rozsypalová, A. (1899d). O otázce ženské. *Česká žena* II/7, s. 49–50.

Náš směr (1907). *Jitřenka* I/1, s. 1–2.

Jakubcová, F. (1907). Málo slov, více skutků. *Jitřenka* I/6, s. 1–2.

- Zprávy spolkové (1907). *Jitřenka* I/2, s. 3–4.  
Dopisy. Z Humpolce (1907). *Jitřenka* I/3, s. 4.  
Sjezd delegátů strany katolického lidu v Praze (1908). *Jitřenka* II/2, s. 2–4.  
O volebním právu žen (1911). *Jitřenka* V/38, s. 1.  
H. (1911). Nový parlament a právo žen. *Jitřenka* V/27, s. 1–2.  
Milým čtenářkám a příznivcům „Jitřenky“ (1916). *Jitřenka* IX/52, s. 1.

#### **DOBOVÁ LITERATURA:**

- Rozsypalová, A. (1898). *O ženské otázce*. Praha: Vzdělávací kroužek křesťansko-sociální.  
Výbor Svazu katolických žen a dívek Republiky československé (1926). *Památce Augusty Rozsypalové*. Praha: Cyrilometodějská tiskárna.

#### **ODBORNÁ LITERATURA:**

- Abramsová, L. (2005). *Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.  
Burešová, J. (2001a). *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého.  
Burešová, J. (2001b). Tisk ženských spolků za první ČSR 1918–1938. In: P. Marek, *Tisk a politické strany 1*, s. 112–130. Olomouc: Moneta-FM.  
Burešová, J. (1998). Úloha ženských katolických organizací při Československé straně lidové v Československu v letech 1918–1938. In: E. Nižňanský, *Studia Historica Nitriensia VII*, s. 68–88. Nitra: Vysoká škola pedagogická.  
Bocková, G. (2007). *Ženy v evropských dějinách. Od středověku do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.  
Davis, Z. N. (1975). Women's History in Transition: The European Case. *Feminist Studies* 3, s. 83–105.  
Elshtainová, J. B. (1999). *Veřejný muž, soukromá žena. Ženy ve společenském a politickém myšlení*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.  
Fiala, P. – Foral, J. – Konečný, K. – Marek, P. – Pehr, M. – Trapl, M. (eds.) (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: CDK.  
Havelka, J. (2015). Názory českých ženských katolických spolků na politickou aktivitu žen (20. a 30. léta 20. století). *Východočeské listy historické* 33, s. 21–33.  
Kerber, L. (1988). Separate Spheres, Female Worlds, Woman's Place: The Rhetoric of Women's History. *Journal of American History*, roč. 75, s. 9–39.

- Lenderová, M. (1999). *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta.
- Lenderová, M. – Kopyčková, B. – Burešová, J. – Maur, E. (eds.) (2009). *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Macková, M. (2010). Z jeptišky poslankyní. Augusta Rozsypalová. In: P. Vošahlíková – J. Martínek a kol., *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, s. 113–136. Praha: Historický ústav.
- Malínská, J. (2005). *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri.
- Malínská, J. (2013). „*My byly, jsme a budeme!*“ *České ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914*. Olomouc: Gloria Rosice.
- Marek, P. (2007). *Emil Dlouhý-Pokorný*. Brno: CDK.
- Musilová, D. (2007). *Z ženského pohledu*. České Budějovice: VEDUTA.
- Najmanová, V. (2014). *Vnímání mužského a ženského těla v české lékařské literatuře druhé polovině 19. a počátku 20. století*. Diplomová práce. Praha: Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze.
- Pehr, M. a kol. (2007). *Cestami křesťanské politiky. Biografický slovník k dějinám křesťanských stran v českých zemích*. Praha: Nakladatelství Akropolis.
- Ratajová, J. (2006). Gender history jako alternativní koncept dějin. In: K. Čadková – M. Lenderová – J. Stráňiková (eds.), *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*, s. 33–39. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- Rosenberg, C. S. (1975). The Female World of Love and Ritual. *Signs* 1, s. 1–30.
- Storchová, L. (2014). Gender. In: L. Storchová a kol., *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě*. Praha: Scriptorium, s. 194–204.
- Tinková, D. (2008). Oddělené sféry: tradiční polarita, nebo dědictví 19. století? In: M. Řepa (ed.), *19. století v nás. Modely, instituce a reprezentace, které přetrvaly*, s. 458–470. Praha: Historický ústav.
- Welter, B. (1966). The Cult of True Womanhood: 1820–1860. *American Quarterly*, roč. 18, č. 2, s. 151–174.
- Zinsser, P. J. (2013). Women's History/Feminist History. In: K. Metzler (ed.). *The SAGE Handbook of Historical Theory*, s. 238–265. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: MPG Books Group.